

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з наукової роботи
Західноукраїнського
національного університету

Микола ДИВАК

20 25 р.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Башуцького Романа Богдановича на тему «Соціально-економічна ефективність національної пенсійної системи» поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка

Витяг

із протоколу засідання фахового семінару кафедри
економічної кібернетики та інформатики
від 11 грудня 2025 р., протокол № 1

ПРИСУТНІ:

завідувач кафедри економічної кібернетики та інформатики, д.е.н., професор **Буяк Л.М.**, професор кафедри економічної кібернетики та інформатики, д.е.н., професор **Птащенко О.В.**, в.о. завідувача кафедри аудиту, д.е.н., професор **Панасюк В.М.**, в.о. завідувача кафедри інформаційно-обчислювальних систем і управління, д.е.н., професор **Дзюбановська Н.В.**, професор кафедри фінансів ім.С.І. Юрія, д.е.н., професор **Кириленко О.П.**, професор кафедри безпеки та правоохоронної діяльності, д.е.н., професор **Вівчар О.І.**, завідувач кафедри економічної експертизи та землевпорядкування, д.е.н., професор **Язлюк Б.О.**, професор кафедри менеджменту, публічного управління та персоналу, д.е.н., професор **Желюк Т.Л.**, старший викладач кафедри підприємництва і торгівлі, к.е.н., **Кириленко С.В.**, доцент кафедри економічної кібернетики та інформатики, к.е.н., доцент **Данилюк І.В.**, доцент кафедри економічної кібернетики та інформатики, доктор філософії з економіки, доцент **Пришляк К.М.**, доктор філософії з економіки, старший викладач кафедри економічної кібернетики та

інформатики **Семененко Ю.С.**, доцент кафедри прикладної математики, к.е.н., доцент **Пласконь С.А.**

Голова фахового семінару – доцент кафедри економічної кібернетики та інформатики Західноукраїнського національного університету, доктор філософії з економіки, доцент **Пришляк К.М.**

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

Обговорення дисертаційного дослідження Башуцького Романа Богдановича на тему «Соціально-економічна ефективність національної пенсійної системи», поданого на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка щодо його наукової новизни, теоретичного та практичного значення результатів.

СЛУХАЛИ:

Доповідь здобувача Башуцького Романа Богдановича про результати дисертаційного дослідження.

Башуцький Роман обґрунтував актуальність обраної теми, визначив мету та завдання, охарактеризував об'єкт та предмет дослідження, виклав основні положення наукової новизни та практичного значення.

Під час презентації автор обґрунтував теоретико-методичні та прикладні шляхи підвищення соціально-економічної ефективності пенсійної системи України в умовах демографічного старіння, трансформації ринку праці, обмеженого фіскального простору та цифрової трансформації соціальної політики. Метою дослідження є формування засад підвищення ефективності пенсійної системи на основі кількісного оцінювання та економічного регулювання процесів її функціонування з урахуванням соціально-економічних конфліктів між ключовими суб'єктами пенсійних відносин.

Здобувач продемонстрував поглиблене трактування національної пенсійної системи як відкритої соціально-економічної системи конфліктного типу, де конкуренція інтересів платників внесків, пенсіонерів і держави визначає стійкість, адаптивність та соціальну легітимність. Було

запропоновано комплексне розуміння соціально-економічної ефективності як інтегральної характеристики, що поєднує фінансову збалансованість і стійкість, адекватність пенсійних виплат, соціальну справедливість розподілу ризиків та інклюзивність доступу до пенсійних прав і сервісів.

Під час презентації здобувачем проаналізовано чинники зниження результативності солідарного рівня (демографічне навантаження, звуження внескової бази через тінізацію та міграцію, залежність від бюджетних трансфертів) і виконано кількісне оцінювання впливу макроекономічних, ринково-трудова і демографічних чинників; узагальнено міжнародний досвід багаторівневих систем та обґрунтовано потенціал і ризики розвитку накопичувальних компонентів в Україні, з акцентом на інституційному дизайні, нагляді, макрофінансовій стабільності та довірі учасників.

Автор зазначив, що ним розроблено економіко-математичний інструментарій оцінювання соціально-економічної напруженості (конфліктності) з емпіричною параметризацією та сценарним аналізом траєкторій пенсійної політики; поглиблено підходи до оцінювання ефективності недержавного пенсійного забезпечення через сценарне моделювання активів НПФ та їх впливу на коефіцієнт заміщення.

Після завершення доповіді Башуцькому Р.Б. учасниками засідання фахового семінару поставлені такі запитання:

д.е.н., професор Птащенко О.В.:

У чому полягає ключова суперечність української пенсійної системи, яку Ви розв'язуєте в дослідженні?

Які індикатори фінансової стійкості є для Вас ключовими і чому саме вони?

д.е.н., професор Дзюбановська Н.В.:

Як Ви операціоналізуєте “соціально-економічну ефективність” так, щоб вона була вимірюваною?

Як Ви враховуєте структурні злами (кризи, пандемія, війна), щоб оцінки не були зміщені?

д.е.н., професор Вівчар О.І.:

Коротко охарактеризуйте наукові методи дослідження, які було використано у даній дисертаційній роботі.

Як Ви оцінюєте соціальну справедливість, щоб це не було лише “нормативним твердженням”?

д.е.н., професор Кириленко О.П.:

Чому коефіцієнт заміщення в Україні є стійко низьким і які механізми це пояснюють?

Як цифровізація змінює ефективність пенсійного адміністрування в економічних термінах?

д.е.н., професор Язлюк Б.О.:

Як змінюється характер соціально-економічного конфлікту в пенсійній системі залежно від стадії цифрової трансформації державного управління?

Які обмеження закладені у Вашу імітаційну модель, і як вони можуть впливати на інтерпретацію отриманих сценарних результатів?

д.е.н., професор Желюк Т.Л.:

Чи можливе практичне використання розробленого індексу соціально-економічного конфлікту як інструменту моніторингу в діяльності органів державної влади, і за яких умов це є доцільним?

Яким чином у моделі враховано поведінкові аспекти платників внесків та одержувачів пенсій, і як зміна поведінкових припущень впливає на результати моделювання?

к.е.н., доцент Данилюк І.В.:

Наскільки результати Вашого дослідження є чутливими до змін параметрів демографічного прогнозу, зокрема тривалості життя та міграційних процесів?

Які елементи запропонованої концептуальної моделі можуть бути адаптовані для інших соціальних систем (охорона здоров'я, соціальне страхування) без суттєвої втрати аналітичної спроможності?

доктор філософії з економіки, доцент Пришляк К.М.:

У чому полягає економічна логіка розвитку недержавних пенсійних фондів і страхування життя саме для України?

Які неочевидні ризики мають Ваші рекомендації і як Ви їх мінімізуєте?
доктор філософії з економіки, старший викладач Семененко Ю.С.:

Які напрями подальших наукових досліджень Ви вважаєте найбільш перспективними на основі отриманих результатів, зокрема в контексті інтеграції цифрових технологій у соціальну політику?

Як запропоновані інструменти цифрового врядування у пенсійній системі впливають на рівень довіри громадян до державних інститутів і яким чином цей ефект може бути кількісно виміряний?

Науковий керівник, д.е.н., професор Буяк Л.М. виступила із висновком.

Науковий керівник зауважила, що в умовах динамічних трансформацій, демографічного старіння, цифрової перебудови соціальних інститутів і зростання ролі інклюзивного розвитку особливої актуальності набуває підвищення соціально-економічної ефективності національної пенсійної системи. Ефективна пенсійна система є важливим чинником економічної стабільності, соціальної безпеки, довіри населення до державних інститутів і довгострокового розвитку країни, що визначає предметне поле дисертаційного дослідження.

Дисертація відповідає планам науково-дослідних робіт кафедри економічної кібернетики та інформатики Західноукраїнського національного університету та логічно продовжує дослідження з економіко-математичного моделювання соціально-економічних процесів. У роботі поглиблено теоретико-методичні засади розвитку пенсійної системи, визначено детермінанти її ефективності, обґрунтовано засади структурної модернізації та проаналізовано вплив цифровізації й інклюзії на трансформацію моделей соціального забезпечення.

Здобувач досяг мети дослідження – розробив і науково обґрунтував механізми та інструменти підвищення соціально-економічної ефективності пенсійної системи України на основі аналізу її функціонування з урахуванням взаємодії інтересів основних суб'єктів пенсійних відносин у цифровому середовищі. Автор продемонстрував уміння коректно формулювати наукову

проблему, логічно викладати матеріал, аргументувати позицію та виконувати глибокий економічний аналіз. Основні завдання роботи охоплювали: уточнення понятійного апарату й особливостей функціонування пенсійної системи; аналіз її стану та чинників ефективності; оцінювання потенціалу й ризиків накопичувальних рівнів із використанням міжнародного досвіду та сценарних розрахунків; систематизацію детермінант ефективності (фінансових, демографічних, поведінкових, цифрових); розроблення концептуальних засад модернізації в умовах цифровізації та інклюзії; побудову економіко-математичної моделі оцінювання напруженості й мінімізації соціально-економічного конфлікту; параметризацію моделі та сценарний аналіз для формування напрямів зниження напруженості.

Роботі притаманні цілісність, логічність і завершеність викладу, належний рівень обґрунтованості та практична значущість результатів. Наукова новизна полягає у розробленні науково-методичних і прикладних основ трансформації пенсійної системи під впливом цифровізації та інклюзії на засадах технологічної відкритості, соціальної справедливості та індивідуалізації пенсійних прав. До вагомих результатів віднесено: механізм оцінювання соціально-економічної ефективності з урахуванням поведінкових, демографічних і цифрових факторів (зокрема через сценарне моделювання активів НПФ); концептуальну модель трансформації пенсійної системи під впливом цифровізації та інклюзії; уточнення системи детермінантів ефективності; трактування пенсійної системи як саморегульованої конфліктної структури з адаптаційною та регулятивною роллю конфлікту; розвиток підходів до оцінювання напруженості через введення індексу соціально-економічного конфлікту; поглиблення методичних засад оцінювання ефективності недержавного пенсійного забезпечення та сценарного аналізу, зокрема на основі агентно-імітаційної моделі.

Науковий керівник підкреслила вагоме теоретичне й прикладне значення дисертації та можливості використання результатів у формуванні пенсійної політики, розробленні стратегії розвитку НПФ, удосконаленні

цифрових сервісів Пенсійного фонду України та моделюванні проєктів у сфері соціального захисту.

Буяк Л.М. зробила висновок, що дисертаційна робота Башуцького Романа «Соціально-економічна ефективність національної пенсійної системи» є завершеним науковим дослідженням, містить нові обґрунтовані теоретико-прикладні результати та за змістовними і формальними ознаками відповідає вимогам нормативно-правових документів, у зв'язку з чим може бути рекомендована до захисту в спеціалізованій вченій раді.

Після цього слово було надано **рецензентам** дисертаційної роботи:

Доктор економічних наук, професор, в.о. завідувача кафедри аудиту Західноукраїнського національного університету Панасюк В.М. позитивно оцінила дисертаційну роботу Башуцького Романа Богдановича на тему «Соціально-економічна ефективність національної пенсійної системи», відзначивши її актуальність, наукову новизну, теоретичну обґрунтованість та практичну значущість.

Панасюк В. М. зазначила, що дисертаційна робота виконана на актуальну тему, яка відповідає сучасним викликам розвитку національної пенсійної системи в умовах демографічного старіння, економічної нестабільності, цифрової трансформації та зростання соціально-економічної напруженості. Зміст дисертації повністю відповідає заявленій темі, поставленій меті та завданням, логічно структурований, належним чином оформлений і відповідає встановленим вимогам до наукових робіт на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка.

Заслужують на особливу увагу авторські підходи до трактування соціально-економічної ефективності національної пенсійної системи, розширення системи її детермінант за рахунок урахування поведінкових, демографічних, цифрових та інклюзивних факторів, а також обґрунтування пенсійної системи як саморегульованої конфліктної структури. У дисертаційному дослідженні представлено концептуальну модель трансформації пенсійної системи в умовах цифровізації та інклюзії, що

поєднує принципи соціальної справедливості, фінансової стійкості та індивідуалізації пенсійних прав.

Позитивної оцінки заслуговує запропонований дисертантом методичний підхід до кількісного оцінювання соціально-економічної напруженості пенсійної системи шляхом введення індексу соціально-економічного конфлікту, а також побудова економіко-математичної моделі, яка дозволяє здійснювати сценарний аналіз розвитку пенсійної системи за різних параметрів реформування. Запропоновані моделі мають прикладний характер і можуть бути використані у практиці формування та оцінювання державної пенсійної політики.

Дисертаційна робота характеризується ґрунтовною теоретичною базою, значною кількістю опрацьованих вітчизняних та зарубіжних наукових джерел, наявністю додатків і довідок про апробацію та впровадження результатів дослідження. Результати дисертації апробовані на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях та знайшли практичне застосування у діяльності фінансових і соціальних інституцій, а також у навчальному процесі.

Водночас у дисертаційній роботі наявні окремі зауваження, зокрема:

1. У теоретичній частині доцільно було б чіткіше структурувати співвідношення понять «пенсійна підтримка» та «пенсійне забезпечення» в контексті практичної реалізації соціальної політики.

2. Поглиблення потребує аналіз економічної ефективності впровадження окремих запропонованих моделей на основі розширення емпіричної бази.

3. У розділі, присвяченому цифровій трансформації, можна було б детальніше окреслити ризики цифрової нерівності для окремих соціальних груп пенсіонерів.

Панасюк В. М. зазначила, що наведені зауваження мають дискусійний характер і не знижують загального позитивного враження від дисертаційної роботи Башуцького Романа Богдановича на тему «Соціально-економічна ефективність національної пенсійної системи». Дисертація є завершеним

самостійним науковим дослідженням, що містить нові науково обґрунтовані результати, має теоретичну і практичну цінність та відповідає вимогам до робіт на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка. Це дає підстави рекомендувати її до розгляду Вченою радою та подальшого публічного захисту.

Кандидат економічних наук, старший викладач кафедри підприємництва і торгівлі Західноукраїнського національного університету, Кириленко С.В., позитивно оцінив дисертаційну роботу Башуцького Романа Богдановича на тему «Соціально-економічна ефективність національної пенсійної системи», відзначивши її високий науковий рівень, актуальність обраної проблематики, логічність викладу матеріалу та практичну спрямованість отриманих результатів.

Рецензент зазначив, що дисертаційна робота присвячена дослідженню надзвичайно важливої для України наукової проблеми, пов'язаної з функціонуванням та трансформацією національної пенсійної системи в умовах демографічних зрушень, соціально-економічної нестабільності та цифрових змін. Обрана тема є своєчасною, відповідає сучасним викликам соціально-економічного розвитку та узгоджується з пріоритетами державної соціальної політики. Зміст дисертації повністю відповідає заявленій темі, меті та поставленим завданням, а структура роботи є логічною та послідовною.

У роботі здійснено ґрунтовний аналіз теоретико-методичних підходів до дослідження пенсійних систем, систематизовано категоріальний апарат пенсійної сфери, що дозволило сформулювати цілісну методологічну основу подальшого дослідження. Значну наукову цінність становить розширення системи детермінант соціально-економічної ефективності пенсійної системи за рахунок урахування поведінкових, демографічних, цифрових та інклюзивних чинників, що відповідає сучасним міждисциплінарним підходам в економічній науці.

Позитивно оцінюється запропонована автором концептуальна модель трансформації національної пенсійної системи в умовах цифровізації та інклюзії, а також застосування економіко-математичного й імітаційного

моделювання для аналізу соціально-економічного конфлікту між основними суб'єктами пенсійних відносин. Запропонований індекс соціально-економічного конфлікту та сценарний підхід до оцінювання розвитку пенсійної системи мають наукову новизну та прикладне значення, оскільки можуть бути використані в аналітичній і прогностичній діяльності органів державної влади та фінансових інституцій.

Дисертаційна робота характеризується достатнім рівнем апробації результатів, наявністю публікацій у фахових наукових виданнях та матеріалах конференцій, а також практичним впровадженням окремих положень дослідження у діяльності органів соціального захисту й фінансових установ. Це свідчить про наукову достовірність і прикладну спрямованість одержаних результатів.

Разом з тим, у дисертаційній роботі можна висловити окремі побажання рекомендаційного характеру:

1. Окремі положення, пов'язані з цифровою трансформацією пенсійної системи, можуть бути додатково деталізовані з позицій інституційної реалізації.
2. Доцільним є подальший розвиток запропонованих підходів у напрямі міжнародних порівняльних досліджень.

Рецензент наголошує, що наведені зауваження мають виключно рекомендаційний характер і не знижують наукової цінності та цілісності дисертаційної роботи Башуцького Романа Богдановича. Загалом дисертація є завершеним, самостійним і ґрунтовним науковим дослідженням, яке містить нові науково обґрунтовані результати, має теоретичне та практичне значення і відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка. Робота заслуговує на позитивну оцінку та може бути рекомендована до розгляду Вченою радою і подальшого публічного захисту.

Також у обговоренні взяли участь:

Доктор економічних наук, професор, в.о. завідувача кафедри інформаційно-обчислювальних систем і управління Дзюбановська Н. В.,

відзначила, що дисертаційна робота Башуцького Романа Богдановича на тему «Соціально-економічна ефективність національної пенсійної системи» є цілісним і концептуально виваженим дослідженням, присвяченим одній з ключових соціально-економічних проблем сучасної України.

Дзюбановська Н.В. наголосила на системному характері дослідження, у межах якого національна пенсійна система розглядається не лише як фінансовий або соціальний інститут, а як складна соціально-економічна система, інтегрована в макроекономічне середовище, ринок праці, фінансову систему та інституційну архітектуру держави. Такий підхід дозволив автору поєднати теоретичний аналіз, прикладні розрахунки та моделювання з практичними рекомендаціями для державної політики.

Позитивно оцінюється міждисциплінарний характер роботи, зокрема поєднання інструментарію економічної теорії, соціальної політики, економіко-математичного та імітаційного моделювання, що є характерним для сучасних досліджень. Особливу увагу Дзюбановська Н.В. звернула на інтеграцію факторів цифровізації та інклюзії в аналітичну модель оцінювання ефективності пенсійної системи.

Дисертаційна робота має чітко виражену прикладну спрямованість, а її результати можуть бути використані при формуванні та коригуванні пенсійної політики, розробленні стратегічних документів у сфері соціального захисту населення, а також у науково-освітньому процесі. Робота відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка та може бути рекомендована до подальшого публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

Доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту, публічного управління та персоналу Желюк Т. Л., відзначила, що дисертаційна робота Башуцького Романа Богдановича на тему «Соціально-економічна ефективність національної пенсійної системи» є актуальним і науково обґрунтованим дослідженням, у якому пенсійна система розглядається як важливий чинник макроекономічної стабільності, соціальної рівноваги та ефективного державного управління.

Желюк Т.Л. підкреслила, що автору вдалося аргументовано показати взаємозв'язок пенсійної системи з ключовими макроекономічними показниками, зокрема бюджетною стійкістю, ринком праці, рівнем доходів населення та внутрішнім попитом. Розгляд пенсійної системи в контексті соціально-економічного конфлікту між основними групами інтересів дозволяє глибше осмислити її роль як інструменту підтримання соціальної стабільності та економічної безпеки держави.

Позитивно оцінюється акцент на принципах соціальної справедливості та інклюзії, які автор інтегрує в концептуальну модель трансформації національної пенсійної системи. Запропоновані підходи сприяють підвищенню прозорості розподільчих механізмів, зменшенню соціальної нерівності та посиленню довіри громадян до пенсійних інститутів, що є ключовими передумовами ефективного функціонування системи в довгостроковій перспективі. Робота може бути рекомендована до подальшого публічного захисту у спеціалізованій вченій раді

Доктор економічних наук, професор кафедри фінансів ім. С.І. Юрія Кириленко О.П., зазначила, що окремої уваги заслуговує розкриття ролі цифрового врядування у модернізації пенсійної системи. Автор обґрунтовує значення цифрових інструментів як засобу підвищення якості адміністрування, прозорості управлінських рішень і доступності пенсійних сервісів для різних соціальних груп. Такий підхід відповідає сучасним тенденціям реформування публічних фінансів і розвитку електронного урядування.

Кириленко О.П. зазначила, що дисертаційна робота є логічно завершеним, самостійним науковим дослідженням, містить нові науково обґрунтовані результати, має теоретичну та практичну значущість і відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка. Робота може бути рекомендована до подальшого публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

В обговоренні дисертаційної роботи взяли також участь: д.е.н., професор **Вівчар О.І.**, д.е.н., професор **Язлюк Б.О.**, к.е.н., доцент **Данилюк І.В.**,

доктор філософії з економіки, доцент **Пришляк К.М.**, доктор філософії з економіки, старший викладач **Семененко Ю.С.**, к.е.н., доцент **Пласконь С.А.**

У своїх виступах члени фахового семінару кафедри зазначили, що дисертаційна робота здобувача Башуцького Романа Богдановича на тему «Соціально-економічна ефективність національної пенсійної системи» виконана на актуальну тему. Учасники обговорення відмітили теоретичну і практичну цінність результатів проведеного дослідження. Дана праця відзначається необхідним рівнем наукової новизни, при цьому всі положення, представлені автором, розроблені самостійно та є достатньою мірою обґрунтованими, емпірично підтвердженими. Наукові досягнення здобувача апробовані на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, опубліковані у фахових виданнях та доведені до рівня практичного використання, що підтверджено відповідними довідками про впровадження результатів дослідження.

На підставі результатів обговорення присутні на засіданні

УХВАЛИЛИ:

1. Прийняти висновок щодо дисертаційної роботи Башуцького Романа Богдановича на тему «Соціально-економічна ефективність національної пенсійної системи» як такої, що відповідає вимогам, які заявлені до дисертацій.

2. Рекомендувати Вченій раді університету прийняти висновок фахового семінару та затвердити склад разової спеціалізованої вченої ради із захисту дисертаційної роботи Башуцького Р.Б.

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертаційного дослідження
Башуцького Романа Богдановича на тему
«Соціально-економічна ефективність національної пенсійної системи»,
що подана на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 Економіка**

Дисертаційна робота Башуцького Романа Богдановича на тему «Соціально-економічна ефективність національної пенсійної системи», що подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» виконана на кафедрі економічної кібернетики та інформатики Західноукраїнського національного університету. Тема дисертації затверджена на засіданні вченої Ради Західноукраїнського національного університету (протокол № 8 від 11.05.2022 р.).

Для підготовки висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Башуцького Романа Богдановича на тему «Соціально-економічна ефективність національної пенсійної системи» визначено, що попередня експертиза дисертації проводитиметься на базі кафедри економічної кібернетики та інформатики Західноукраїнського національного університету.

В результаті аналізу результатів виконання здобувачем ступеня доктора філософії Башуцького Р. Б. освітньо-наукової програми, індивідуального плану, розгляду, опрацювання теоретичних та практичних положень дисертаційного дослідження, поданих до розгляду наукових публікацій за темою дисертації, а також за підсумками проведення фахового семінару, який відбувся на засіданні кафедри економічної кібернетики та інформатики Західноукраїнського національного університету (протокол № 1 від 11.12.2025 р.) визначено наступне.

Обґрунтування вибору теми дослідження та її зв'язок із планами наукових робіт університету.

Вибір теми дисертаційного дослідження «Соціально-економічна ефективність національної пенсійної системи» зумовлений необхідністю наукового осмислення трансформації соціальних систем в умовах новітніх викликів та загроз, пов'язаних із демографічним старінням, нестабільністю ринку праці, цифровізацією суспільних процесів та зростанням соціально-економічної напруженості. Пенсійна система України розглядається як складна соціально-економічна система, функціонування якої безпосередньо впливає на макроекономічну стабільність, соціальну справедливість і рівень економічної безпеки держави, що визначає її важливість для економічної науки та практики державного управління.

Дисертаційне дослідження виконувалося в межах науково-дослідної теми кафедри економічної кібернетики та інформатики Західноукраїнського національного університету. Зокрема, темами «Цифрові технології для розробки та оптимізації систем управління складними економічними, соціальними і технологічними процесами в умовах новітніх викликів та загроз» (державний реєстраційний номер 0124U004994), та «Впровадження систем автоматизації бізнес-процесів підприємства» (державний реєстраційний номер 0120U04543), де дисертантом теоретичні положення були імплементовані до рівня конкретних методик, пропозицій щодо використання цифрових технологій для управління соціальними системами в умовах сучасних загроз.

Зміст і результати дисертаційної роботи безпосередньо відповідають завданням зазначеної науково-дослідної теми кафедри. Зокрема, в межах дослідження:

– здійснено аналіз поведінки національної пенсійної системи як соціальної системи в умовах новітніх соціально-економічних та демографічних викликів;

- розроблено економіко-математичні та імітаційні моделі управління соціально-економічними процесами у сфері пенсійного забезпечення з урахуванням конфлікту інтересів основних суб'єктів;

- обґрунтовано напрями імплементації цифрових технологій у систему пенсійного забезпечення з метою підвищення ефективності управління, прозорості та інклюзивності соціальних процесів.

Таким чином, дисертаційна робота логічно інтегрована в основні напрями наукових досліджень Західноукраїнського національного університету та відповідає стратегічним пріоритетам розвитку науки у сфері цифрових технологій, системного аналізу й управління складними соціально-економічними системами. Отримані результати розширюють наукові напрацювання університету та створюють підґрунтя для подальших міждисциплінарних досліджень і практичного використання у сфері соціальної політики та цифрового врядування.

Мета, завдання та методи дослідження. Об'єкт та предмет дослідження.

Метою дисертаційного дослідження є розроблення теоретико-методичних положень і інструментів підвищення соціально-економічної ефективності пенсійної системи України на основі аналізу процесів її функціонування з урахуванням взаємодії інтересів основних суб'єктів пенсійних відносин в умовах цифрової трансформації.

Для досягнення поставленої мети в роботі передбачено розв'язання таких завдань:

- систематизувати теоретико-понятійний апарат дослідження пенсійних систем та визначити особливості її функціонування в сучасних умовах;

- проаналізувати сучасний стан і тенденції розвитку пенсійної системи України, виявити ключові чинники, що впливають на її соціально-економічну ефективність;

- оцінити потенціал і ризики розвитку накопичувальних компонентів пенсійної системи (другого та третього рівнів) на основі міжнародного досвіду та сценарних розрахунків для України;

- визначити та систематизувати детермінанти соціально-економічної ефективності пенсійної системи та оцінити їх вплив з урахуванням фінансових, демографічних, поведінкових і цифрових чинників;

- обґрунтувати та розробити концептуальні засади модернізації пенсійної системи в умовах цифровізації та соціальної інклюзії;

- розробити економіко-математичну модель оцінювання напруженості та мінімізації соціально-економічного конфлікту в пенсійній системі з урахуванням впливу цифрових чинників;

- здійснити емпіричну параметризацію, сценарний аналіз моделі та виробити на її основі напрями зниження соціально-економічної напруженості.

Об'єктом дослідження є процес функціонування та розвитку національної пенсійної системи України.

Предметом дослідження є теоретико-методичні положення й практичні аспекти соціально-економічної ефективності пенсійної системи, а також інструменти її модернізації у цифровому середовищі та умовах інклюзивного розвитку.

Методи дослідження. Теоретико-методологічну основу дисертації сформовано на базі сучасних підходів до аналізу пенсійних систем і соціальної політики. Для досягнення мети та розв'язання поставлених завдань використано комплекс взаємопов'язаних методів: системний аналіз – для обґрунтування пенсійної системи як відкритої соціально-економічної системи та визначення взаємозв'язків між її ключовими суб'єктами й конфліктами інтересів; структурно-функціональний аналіз – для розкриття ролі та функцій солідарного, накопичувального і недержавного компонентів, а також формування концепту гібридної модернізації; порівняльний аналіз – для зіставлення української практики з міжнародним досвідом (країни ЄС, США, Канада, Японія) та виокремлення інструментів, придатних до адаптації в Україні; статистичні методи – для дослідження динаміки фінансових і

соціальних показників пенсійної системи, оцінювання макроекономічних пропорцій і трендів, а також нормалізації й підготовки даних для моделювання; методи експертних оцінок – для ранжування та вагового узгодження детермінант ефективності й параметрів моделі, а також обґрунтування практичних рекомендацій; економіко-математичне та імітаційне моделювання – для формалізації механізмів формування соціально-економічної напруженості (конфлікту) в пенсійній системі, перевірки чутливості результатів до змін фінансових, демографічних, поведінкових і цифрових параметрів та проведення комп'ютерних експериментів; сценарний аналіз – для оцінювання альтернативних траєкторій розвитку накопичувальних компонентів (зокрема другого і третього рівнів) та кількісного порівняння наслідків різних параметрів пенсійної політики; графічні та табличні методи – для наочного представлення статистичних даних і результатів моделювання. Інформаційну базу дослідження сформовано на основі офіційних даних Державної служби статистики України, Пенсійного фонду України, Міністерства фінансів України, Національного банку України, матеріалів міжнародних організацій, а також результатів власних розрахунків і узагальнень.

Наукові положення, розроблені особисто дисертантом та їх новизна

До найбільш вагомих наукових результатів потрібно віднести такі результати:

вперше: розроблено механізм оцінювання соціально-економічної ефективності пенсійної системи з урахуванням поведінкових, демографічних та цифрових факторів на основі економіко-математичного моделювання та сценарного аналізу.

удосконалено:

- систему детермінант розвитку національної пенсійної системи, яку, на відміну від традиційних класифікацій, розширено за рахунок цифрових та соціально-інклюзивних факторів;

- концептуальні засади модернізації національної пенсійної системи, які, на відміну від наявних концепцій, базуються на гібридній моделі, що інтегрує солідарні та накопичувальні механізми з цифровими інструментами управління та дозволяє підвищити соціально-економічну ефективність функціонування пенсійної системи;

- методичний підхід до оцінювання соціально-економічної ефективності пенсійної системи, який, на відміну від існуючих методик, інтегрує фінансові, демографічні, поведінкові та цифрові чинники і передбачає використання сценарного моделювання для кількісної оцінки наслідків альтернативних напрямів пенсійної політики.

набули подальшого розвитку:

- теоретичні положення щодо трактування національної пенсійної системи, які, на відміну від класичних підходів, інтерпретують її як відкриту соціально-економічну систему конфліктного типу, у якій соціально-економічний конфлікт між ключовими групами інтересів виконує адаптаційну та регулятивну функцію.

- методичні підходи до оцінювання ефективності недержавного пенсійного забезпечення, які, на відміну від існуючих оцінок, базуються на сценарному моделюванні динаміки активів недержавних пенсійних фондів та їх впливу на коефіцієнт заміщення;

- інструментарій сценарного аналізу пенсійної політики, який, на відміну від аналітичних підходів, дозволяє оцінювати траєкторії зміни соціально-економічної напруженості залежно від параметрів фінансової, соціальної та цифрової політики.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні важливої наукової проблеми – наукове обґрунтування теоретико-методичних і прикладних основ трансформації пенсійної системи в умовах цифровізації та інклюзії, що базується на принципах соціальної справедливості та індивідуалізації пенсійних прав і спрямовані на підвищення її соціально-економічної ефективності.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються

Наукові положення, висновки та рекомендації обґрунтовані на належному рівні, опубліковані в періодичних наукових виданнях, апробовані на науково-практичних міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях. Про належний ступінь теоретичної обґрунтованості та достовірності наукових результатів, що містяться в дисертації, свідчить вдало підібрана методологічна основа дослідження та повнота опрацьованої інформаційної бази.

Практичне значення роботи

Практичне значення результатів полягає у можливості використання сформованих теоретико-методичних положень та прикладних моделей для удосконалення державної політики у сфері пенсійного забезпечення, підвищення прозорості та ефективності адміністрування, розвитку багаторівневої архітектури системи, зменшення соціально-економічної напруженості та формування науково обґрунтованих сценаріїв її розвитку. Основні положення та результати дослідження пройшли апробацію на міжнародних та всеукраїнських конференціях, що засвідчує їх наукову достовірність та відповідність сучасним тенденціям розвитку економічної науки.

Результати дослідження знайшли практичне застосування у діяльності: ПрАТ «МетЛайф» у рамках удосконалення підходів до аналізу та розвитку недержавного пенсійного забезпечення (Довідка №93-В від 27.11.2025 р.); Головного управління Пенсійного фонду України у Тернопільській області у рамках цифрової трансформації пенсійної системи (Довідка №1900-06-01/57076 від 10.12.2025 р.).

Основні методологічні положення та результати дисертаційної роботи, що становлять наукову новизну, використовуються у навчальному процесі факультету комп'ютерних інформаційних технологій Західноукраїнського національного університету при викладанні дисциплін «Цифрові технології в

бізнесі», «Цифрова економіка», «Управління конфліктами» (Довідка №126-22/2792 від 01.12.2025 р.).

Повнота викладення матеріалів дисертації в публікаціях та особистий внесок у них автора

Основні результати дисертаційної роботи опубліковані у 9 наукових працях загальним обсягом 6,01 д.а. (особисто автору належить 5,4 д.а.), зокрема 5 статей у наукових періодичних виданнях; 4 праці апробаційного характеру – у збірниках матеріалів доповідей на конференціях.

Список публікацій здобувача за темою дисертації:

в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України за спеціальністю 051 Економіка

1. Башуцький Р. Б. Аналіз стану недержавного пенсійного забезпечення в Україні: проблеми, потенціал та макроекономічний вплив. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки. Том 346 № 5, 2025. С. 403-412.* <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-346-5-60>, URL: <https://heraldes.khmnu.edu.ua/index.php/heraldes/article/view/2415/2534> (1,01 д. а.)

2. Башуцький Р. Б. Детермінанти національної пенсійної системи. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій. №4(18), 2025. С. 450-458,* <http://doi.org/10.32750/2025-0437>, URL: <https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/639/486> (1,12 д.а.)

3. Башуцький Р. Б. Концептуальні основи формування системи пенсійного забезпечення під впливом цифровізації та інклюзії. *Бізнес Інформ. 2025. №8. С. 445–453.* <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-8-445-453>, URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2025-8_0-pages-445_453.pdf (1,12 д.а.)

4. Буяк Л. М., Башуцький Р. Б. Пенсійна система як простір соціально-економічного конфлікту: моделі балансу інтересів. *Агросвіт №21, 2025. С. 86-*

93. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2025.21.86>. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/7915/8045> (0,79 д.а.).

Особистий внесок здобувача: здійснено аналіз пенсійної системи та визначено основні чинники виникнення конфліктів, що дозволило змодельовати моделі балансу інтересів.

статті у наукових виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus

1. Zadorozhny, Z.-M., Muravsky, V., Zhukevych, S., Khoma, N., Danylyuk, I., & Bashutsky, R. (2024). Financial Sustainability In The Management System Of Enterprises: System Analysis And Formalization Of Assessments In The Condition: Of Sustainable Development. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 6(59), 234–250. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.59.2024.4592> (1,2 д.а.)

Особистий внесок здобувача: здійснення аналізу основних чинників фінансової стійкості, що впливають на управлінську систему підприємства.

які засвідчують апробацію матеріалів конференції:

1. Буяк Л. М., Башуцький Р. Б. Модель ефективної структури національної пенсійної системи. Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці. *Матеріали VIII Міжнародної науково-методичної конференції. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. С. 67 - 68.* (0,21 д.а.) *Особистий внесок здобувача: визначено особливості моделі ефективної структури національної пенсійної системи.*

2. Буяк Л. М., Башуцький Р. Б. Позитивні та негативні аспекти процесу цифрової трансформації економіки. *Збірник тез доповідей укладено за матеріалами XX Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених «Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації», яка відбулася на базі Західноукраїнського національного університету. Тернопіль, 2023 р. С. 666 - 670.* (0,25 д.а.) *Особистий внесок здобувача: визначено особливості цифрової трансформації економіки.*

3. Башуцький Р. Б. Соціальна справедливість чи економічна ефективність: дилеми пенсійної системи України. Математичні методи, моделі

та інформаційні технології в економіці. *Матеріали IX Міжнародної науково-методичної конференції*. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2025. С. 20 - 22. (0,15 д.а.)

4. Башуцький Р. Б. Недержавне пенсійне забезпечення як інструмент сталого відновлення економіки України. ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: проблеми і можливості досягнення в Україні та світі: матеріали VIII Всеукраїнської наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти та молодих вчених, 24 жовтня 2025 р., м. Київ. – Київ : [Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля], 2025. С. 25 - 27. (0,17 д.а.)

Текст дисертаційної роботи пройшов перевірку на наявність текстових запозичень в системі Turnitin Similarity. За результатами перевірки, виявлено відсутність текстових запозичень без належного посилання на джерело та встановлено, що дисертаційна робота Башуцького Романа Богдановича на тему «Соціально-економічна ефективність національної пенсійної системи» відповідає принципам **академічної доброчесності**.

Оцінка мови та стилю дисертації

Дисертація написана з правильним вживанням економічної та спеціальної термінології. Стил викладення в дисертації матеріалів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечують легкість та доступність їх сприйняття.

Відповідність дисертації нормативно встановленим вимогам та можливість подання до захисту

Дисертація Башуцького Романа Богдановича на тему «Соціально-економічна ефективність національної пенсійної системи» є завершеним і самостійним науковим дослідженням, результати якого мають цінність і наукове значення для подальших досліджень в практичній діяльності торговельних підприємств. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, котрі поділені на 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел, що

містить 223 найменування та додатки. Загальний обсяг дисертації становить 264 сторінок, з них основного тексту 216 сторінок.

Враховуючи актуальність теми дисертації, обґрунтованість отриманих результатів, наукову новизну і практичне значення виконаних досліджень, повноту викладення матеріалів дисертації в наукових працях, що відповідають вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою КМУ від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами від 21.03.2022р. № 341) та напрямку наукового дослідження освітньо-наукової програми ЗУНУ, структурний підрозділ рекомендує подати дисертаційну роботу Башуцького Романа Богдановича на тему «Соціально-економічна ефективність національної пенсійної системи», на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 Економіка для публічного захисту в разову спеціалізовану вчену раду.

У результаті розгляду дисертації Башуцького Романа Богдановича та повноти публікації основних результатів дослідження.

Ухвалили:

1. Пропонувати Вченій раді затвердити такий склад разової спеціалізованої вченої ради:

Голова разової спеціалізованої вченої ради:

Доктор економічних наук, професор Птащенко Олена Валеріївна, професор кафедри економічної кібернетики та інформатики Західноукраїнського національного університету.

Рецензенти:

Доктор економічних наук, професор Панасюк Валентина Миколаївна, в. о. завідувача кафедри аудиту Західноукраїнського національного університету.

Кандидат економічних наук, Кириленко Сергій Вікторович, старший викладач кафедри підприємництва і торгівлі Західноукраїнського національного університету.

Опоненти:

Доктор економічних наук, професор Сагайдак Михайло Петрович, завідувач кафедри менеджменту Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана.

Кандидат економічних наук, доцент, Юрченко Олександр Андрійович, доцент кафедри міжнародної економіки Київського столичного університету ім. Бориса Грінченка.

2. Рекомендувати новоствореній разовій спеціалізованій вченій раді прийняти дисертаційну роботу Башуцького Романа Богдановича на тему «Соціально-економічна ефективність національної пенсійної системи» до захисту.

Головуюча на засіданні:

доктор філософії з економіки,
доцент, доцент кафедри
економічної кібернетики та інформатики
Західноукраїнського національного університету

Катерина ПРИШЛЯК